

ще на підготовчому етапі допиту, щоб під час його безпосереднього проведення ефективність установлення психологічного контакту була оптимальною.

Проведення слідчих (розшукових) дій на початковому етапі розслідування незаконного заволодіння транспортними засобами має визначальне значення для найбільш ефективного розслідування кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Бірюков В.В. Інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів: навчальний посібник. Луганськ : Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2009. 112 с.

2. Мицак Б.Ф. Попередження та розкриття незаконного заволодіння транспортними засобами : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2010. 244 с.

3. Патрелюк Д.А. Розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Донецьк, 2014. 250 с.

4. Петров С.Є. Розслідування незаконного заволодіння автотранспортними засобами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2010. 19 с.

5. Профілактика злочинів : підруч. / О.М. Джужа та ін. ; за заг. ред. доктора юрид. наук, проф. О.М. Джужи. Київ : Атіка, 2011. 720 с.

6. Чаплинський К.О. Тактичне забезпечення розслідування діяльності злочинних угруповань : монограф. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-тет внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2010. 304 с.

Корнійко Станіслав Миколайович,
науковий співробітник першого науково-дослідного відділу науково-дослідної лабораторії криміналістичної та спеціальної техніки Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидат юридичних наук

НАЙБІЛЬШ ЗАТРЕБУВАНІ ВИДИ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Збройна агресія РФ та запровадження воєнного стану на території нашої держави, на жаль, стали ключовими чинниками, які прямо чи опосередковано впливають на всі процеси та відносини як в Україні, так і поза її межами. Кількість облікованих за даний період злочинів невинно зростає, адже ворог щодня вчиняє все нові й нові злочинні діяння, але навіть за таких вкрай складних умов правоохоронні органи продовжують діяльність з документування та розслідування виявлених злочинів [1, с. 58]. Розслідування масштабних воєнних злочинів передбачає дослідження багатьох подій і проведення значної кількості різних видів

судової експертизи. Виклики воєнного часу змістили акцент на окремі види експертних досліджень.

Так, через велику кількість постраждалих та загиблих осіб, зростає потреба у проведенні значного масиву *судово-медичних досліджень*, серед яких можна виділити три основних види:

- судово-медична експертиза трупа щодо причин та обставин його смерті;
- судово-медична експертиза осіб для визначення характеру та тяжкості їхніх можливих тілесних ушкоджень;
- судово-медична експертиза речових доказів біологічного походження.

Щодо судово-медичної експертизи трупа, то слід зазначити, що 9 березня 2022 року було видано Наказ «Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України» [2]. Мета цього підзаконного нормативно-правового акту спрямована на спрощення порядку організації встановлення факту смерті особи, в тому числі в деяких випадках без проведення експертизи.

На територіях, де велися активні бойові дії, було завдано значних матеріальних збитків у зв'язку з пошкодженням чи цілковитим знищенням майна фізичних та юридичних осіб. Тому зросла актуальність у проведенні *судово-економічних експертиз*. Адже, за допомогою таких експертиз експерт може оцінити розмір фактичних втрат для потерпілої особи. В тому числі, така експертиза може застосовуватися у випадку розкрадання гуманітарної допомоги.

Враховуючи численні факти розкрадання гуманітарної і благодійної допомоги, а також пожертв (в Україні зареєстровано понад 370 кримінальних проваджень щодо таких фактів [3]), більш актуальною стає *товарознавча експертиза* військового майна, амуніції, техніки, озброєння тощо. Адже, відповідно до Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень (далі – Інструкції) та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, саме товарознавча експертиза вирішує наступні питання [4]: визначає найменування та призначення товарів; відповідність маркувальних даних дійсним товарним характеристикам товару; відповідність якості виробу вимогам стандартів, технічних умов, наданим зразкам за органолептичними показниками; визначає дефекти конкретного товару; можливість реалізації (експлуатації) товару за наявності виявлених дефектів; умови приймання, зберігання та відпуску товару; відповідність маркування та пакування товару вимогам нормативно-технічної документації або зразкам.

Військова експертиза обумовлена об'єктивними обставинами, спричиненими і досі триваючими воєнними діями на території

України. Відповідно до Інструкції [4] завданнями військової експертизи виступають:

– встановлення обставин застосування та дій військових формувань;

– встановлення обставин, що призвели до настання тяжких наслідків, загибелі людей, втрати озброєння, військової техніки, об'єктів державної влади та інфраструктури, особистого майна громадян під час застосування військових формувань;

– встановлення відповідності дій (бездіяльності) посадових осіб вимогам керівних документів (покладених обов'язків).

Наразі експертні служби зіткнулися з нестачею відповідних фахівців для проведення наведених вище видів судових експертиз [1, с. 62]. Тому, враховуючи нагальну потребу, окремі фахівці вважають за необхідне приймати не лише висновки експерта, але і висновки спеціаліста процесуальним джерелом доказів не лише при розслідуванні кримінальних злочинів, а й при розслідуванні воєнних злочинів [5], оскільки, як експерт, так і спеціаліст несуть відповідальність, встановлену законом, за завідомо неправдивий висновок (ст. 70 та ст. 72 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [6], а структура їх висновків співпадає.

Отже, спрямованість та актуальність експертних досліджень в умовах воєнного стану є прямо залежними від збільшення об'ємів заподіяної шкоди, кількості та видів військових злочинів на території України. Тому актуальності та неабиякого значення набули судово-медична, судово-економічна, товарознавча та військова експертизи, а відповідно, і необхідність збільшення кількості судових експертів з цих напрямів досліджень. Проте, наразі це є неможливим.

Тому, вважаємо за доцільне на законодавчому рівні надати можливість використовувати висновки спеціаліста в якості джерела доказів, а також запровадити реєстр спеціалістів за наведеними вище експертними спеціальностями.

Список використаних джерел

1. Грига М. А. Експертні дослідження, актуальні в умовах воєнного стану. *Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану*: матеріали наук.-теорет. конф. (Київ, 26 трав. 2022 р.) С. 58–62.

2. Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України : наказ МВС, МОЗ від 09.03.2022 № 177/450/46. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0317-22#n7>.

3. У Нацполіції розповіли, скільки розслідувань стосуються випадків розкрадання гуманітарки. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-gumanitarka-rozkradannia-politsiya/32012309.html>.

4. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5 (зі змінами та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.

5. Авдєєва Г. К. Проблеми використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів в умовах воєнного стану. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 566-569. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/20070>.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

Коришкова Тетяна Василівна,

викладач кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, доктор філософії;

Бистрицький Богдан Юрійович,

заступник начальника навчально-методичного відділу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ФОРМИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВ, УЧИНЕНИХ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ

Вміле використання спеціальних знань під час проведення досудового розслідування є запорукою його ефективного процесу та завершення. Враховуючи специфіку шахрайств, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки (далі – ЕОТ), без застосування цих знань проведення досудового розслідування кримінального провадження, є неможливим взагалі.

Так, спеціальні знання, які використовуються під час розслідування шахрайств, що вчиняються з використанням ЕОТ, – це комплекс знань і навичок, з-поміж яких як окремі правові, так і у вузькій (спеціальній) галузі науки, техніки (зокрема, комп'ютерних технологій, криміналістики тощо), отримані в процесі фахової підготовки та професійної діяльності, якими володіють особи-спеціалісти і відповідно до норм кримінального процесуального законодавства використовують із витратою часу й інтелектуальних зусиль у взаємозв'язку з науково-технічними засобами для успішного виконання завдань кримінального провадження, встановлення вагомих обставин, що мають доказове значення [1, с. 28–31].